

Nové možnosti rozvoje vzdělávání na Technické univerzitě v Liberci

Specifický cíl A2: Rozvoj v oblasti distanční výuky, online výuky a blended learning

NPO_TUL_MSMT-16598/2022

Základy speciální pedagogiky

Mgr. Hana Ryšlavá, Ph.D.

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

ZÁKLADY SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY

PRO DOPLŇKOVÉ PEDAGOGICKÉ STUDIUM

Mgr. Hana Ryšlavá, Ph.D.

hana.ryslava@tul.cz

DOPORUČENÉ ZDROJE INFORMACÍ

- **PRO VŠECHNY PEDAGOGY, KTEŘÍ PRACUJÍ SE ŽÁKY SE SVP:**
- **Katalogy podpůrných opatření pro žáky s jednotlivými typy speciálních vzdělávacích potřeb:**
- <http://katalogpo.upol.cz/>
- **PRO VŠECHNY PEDAGOGY, JAKO DOPLNĚK INFORMACÍ O PRÁCI SE ŽÁKY SE SVP (materiály byly primárně vytvářeny pro potřeby asistentů pedagoga, ale je v nich k dispozici řada využitelných informací také pro učitele):**
- <http://www.inkluzi.upol.cz/portal/vystupy/>
- **PRO PEDAGOGY, KTEŘÍ ŘEŠÍ KARIÉROVÉ PORADENSTVÍ:**
- <https://karierazp.upol.cz/>

SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA

- Vědní obor, který se zabývá výchovou, vzděláváním a všeobecným rozvojem lidí se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP).
Cílem je dosáhnout maximální možné míry rozvoje jeho potenciálu, socializace (zahrnuje nejen oblast vzdělávání, ale také např. pracovního a celkového společenského uplatnění)
 - **Z čeho mohou SVP plynout?**
- **Předmětem péče je** nejenom samotný člověk se SVP, ale také všichni ostatní, kteří s ním přicházejí do kontaktu.
 - **Tedy kdo?**
- Speciální pedagogika se aktuálně člení na **9 disciplín**:
 - Tyfopédie, surdopedie, logopedie, psychopedie, somatopedie, etopedie, SP jedinců s parciálními nedostatky, SP jedinců s nadáním, SP jedinců s vícečetným postižením
 - **Jaké jsou cílové skupiny těchto disciplín?**
- **Vada** = narušení psychické, anatomické či fyziologické struktury nebo funkce.
- **Postižení** (disabilita) = omezení nebo ztráta schopnosti vykonávat činnost způsobem nebo v rozsahu, který je pro člověka považován za normální → postižení vzniká až ve chvíli, kdy již člověk nemůže kvůli vadě vykonávat danou činnost obvyklým způsobem.
- **Handicap** = omezení vyplývající pro jedince z jeho vady nebo postižení, které ztěžuje nebo znemožňuje, aby naplnil roli, která je pro něj (s přihlédnutím k jeho věku, pohlaví a sociálním či kulturním činitelům) normální → handicap zasahuje do sociální sféry.
 - Míra handicapu je u každého jedince individuální, handicap mohou mít i lidé bez postižení

SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA

- **Intaktní lidé** = lidé nedotčení problematikou postižení („nepostižení“)
- Tři základní speciálněpedagogické metody:
 - **Reedukace**: soubor speciálněpedagogických postupů, které se zaměřují přímo na porušenou funkci, kterou rozvíjejí a zlepšují.
 - **Kompenzace**: soubor speciálněpedagogických postupů, které se zaměřují na rozvoj jiné funkce, než je funkce porušená
 - **Rehabilitace**: znovuoschopnění, znovuzpůsobení, opětovné dosažení schopnosti
- Integrace X Inkluze
 - **Integrace**: soužití lidí s postižením a bez postižení při přijatelně nízké míře konfliktnosti vztahů. Jedinec se SVP se přizpůsobuje prostředí, prostředí/společnost může a nemusí podporovat jeho zapojení vstřícnými opatřeními.
 - **Inkluze**: nikdy nekončící proces, ve kterém se lidé se SVP mohou v plné míře účastnit aktivit společnosti stejně jako lidé intaktní. „Být odlišné je normální“.
- Video: „Jsme úplně normální“: <https://www.youtube.com/watch?v=zySJhjBPU2g>
- **Aktuální trendy ve speciální pedagogice?**

INKLUZE, SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ – LEGISLATIVNÍ RÁMEC

- **Platné zákony a vyhlášky**

- Školský zákon, v aktuálním znění
- Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, v aktuálním znění
- Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, v aktuálním znění
- Zákon o pedagogických pracovnících, v aktuálním znění

- **Lhůty a termíny**

- Zpráva z vyšetření a Doporučení ke vzdělávání se vydávají do 30 dnů ode dne ukončení posuzování speciálních vzdělávacích potřeb, nejpozději do 3 měsíců ode dne přijetí žádosti o poskytnutí poradenské pomoci ŠPZ.

- Základním nástrojem pro podporu vzdělávání žáka se SVP jsou **podpůrná opatření**.

- **Co konkrétně tím máme na mysli?**

INKLUZE, SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ

CO SE ROZUMÍ PODPŮRNÝM OPATŘENÍM?

- **Poradenská pomoc školy a školského poradenského zařízení?**
- Úprava organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání a školských služeb, včetně zabezpečení výuky předmětů speciálněpedagogické péče a včetně prodloužení délky vzdělávání středního nebo vyššího vzdělávání až o dva roky
- Úprava podmínek přijímání ke vzdělávání a ukončování vzdělávání.
- Použití kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic a speciálních učebních pomůcek, využívání komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob, Braillova písma a podpůrných nebo náhradních komunikačních systémů
- Úprava očekávaných výstupů vzdělávání v mezích stanovených rámcovými vzdělávacími programy a akreditovanými vzdělávacími programy
- **Vzdělávání podle IVP?**
- Využití dalšího pedagogického pracovníka, tlumočnicka ČZJ, přepisovatele pro neslyšící
- Poskytování vzdělávání nebo školských služeb v prostorách stavebně nebo technicky upravených.

INKLUZE, SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ

PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÁ PORADNA

- **KOMPLEXNÍ NEBO ZAMĚŘENÁ PSYCHOLOGICKÁ A SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA**
- **Zjišťování předpokladů pro školní docházku**, skupinová a individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika školní zralosti.
- **Individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika** dětí předškolního věku z důvodů nerovnoměrného vývoje.
- **Individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika** dětí předškolního věku, žáků základních škol a žáků středních škol s problémy v adaptaci a s výchovnými problémy, včetně specifických poruch chování.
- **Individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika jako podklad:** pro inkluzi žáků se specifickými poruchami učení a chování nebo pro specializovanou péči v rozsahu integrace, pro návrhy na zařazování a přeřazování žáků se specifickými poruchami učení a chování do škol, tříd, oddělení a studijních skupin s upravenými vzdělávacími programy pro tyto žáky.
- **Skupinová a individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika** jako podklad pro pomoc žákům základních škol a žákům středních škol v případech komplikací **při volbě další školy či povolání.**
- **Individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika** žáků středních škol jako podklad pro pomoc **při reorientaci a přestupu na jinou střední školu.**
- **Individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika** žáků základních škol a žáků středních škol s **osobnostními nebo sociálně-vztahovými problémy.**
- **Diagnostika sociálního klimatu třídních kolektivů** jako podklad pro tvorbu nápravných programů.
- **Individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika mimořádného nadání** žáků.
- (Zdroj: aktuální znění vyhlášky o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních)

INKLUZE, SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ

PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÁ PORADNA

◦ PSYCHOLOGICKÁ A SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ INTERVENCE

- **Poradenská intervence (včetně telefonické)** u dětí předškolního věku, žáků základních škola žáků středních škol, zákonných zástupců a pedagogických pracovníků v životní krizi či nouzi a individuální pomoc těmto jedincům při zpracování krize v případech problémů, které negativně ovlivňují vzdělávání dítěte nebo žáka.
- **Individuální práce s dětmi předškolního věku** s nerovnoměrným vývojem, s obtížemi v adaptaci apod.
- **Základní individuální a skupinová reedukace žáků se specifickými poruchami učení**, jejichž problémy vyžadují odborně mimořádně náročnou speciálně pedagogickou péči.
- **Individuální práce se žáky základních škol a žáky středních škol** s obtížemi v adaptaci, s osobnostními, sociálně-vztahovými a podobnými problémy, které negativně ovlivňují jejich vzdělávání.
- **Kariérové poradenství** pro žáky základních a středních škol a studenty vyšších odborných škol (individuální a skupinové).
- **Poradenské nebo terapeutické vedení rodin** s dítětem nebo žákem (v případech problémů, které negativně ovlivňují vzdělávání dítěte nebo žáka).
- **Poradenská konzultace a krátkodobé poradenské vedení zákonných zástupců** dětí předškolního věku a žáků základních škol (popřípadě i žáků středních škol), kterým je poskytována individuální nebo skupinová diagnostická a intervenční péče PPP.
- **Poradenské konzultace a doporučení pedagogickým pracovníkům** vzdělávajícím děti a žáky, kterým je poskytována individuální nebo skupinová diagnostická a intervenční péče PPP (tzv. intervence ve škole pro žáky).

INKLUZE, SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ

PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÁ PORADNA

- **INFORMAČNÍ A METODICKÁ ČINNOST. PŘÍPRAVA PODKLADŮ PRO VZDĚLÁVACÍ OPATŘENÍ, DOKUMENTACE APOD.:**
- **Metodické vedení** práce výchovných poradců a školních metodiků prevence v základních a středních školách.
- **Příprava podkladů pro inkluzi** žáků se specifickými poruchami učení a chování do základních a středních škol, pro zařazení žáků se specifickými poruchami učení a chování do škol, tříd, oddělení a studijních skupin s upravenými vzdělávacími programy pro tyto žáky.
- Při přípravě podkladů může v případech, kdy je dítě v dlouhodobé péči odborného lékaře a klinického psychologa, školského poradenského zařízení vycházet z podkladů a závěrů klinického psychologa, který tuto dlouhodobou péči dítěti poskytuje.
- **Poskytování odborných konzultací pedagogickým pracovníkům** základních a středních škol v souvislosti s inkluzivním vzděláváním žáků se zdravotním postižením a s vytvářením a naplňováním individuálních vzdělávacích plánů pro tyto žáky.
- **Zpracování zpráv o žácích** pro zákonné zástupce, školy a další instituce v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů.
- **Vedení dokumentace**, vedení evidence a administrativa související se standardními činnostmi v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů.
- **Metodická pomoc při tvorbě preventivních programů** škol.
- **Spolupráce se středisky výchovné péče** při poskytování standardních služeb pro žáky se specifickými poruchami chování a s rizikem vzniku sociálně patologických jevů, pro jejich zákonné zástupce a pedagogické pracovníky, kteří je vzdělávají.

INKLUZE, SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ

SPECIÁLNĚPEDAGOGICKÉ CENTRUM

◦ STANDARDNÍ ČINNOSTI VŠECH SPC:

- Vyhledávání žáků se zdravotním postižením.
- Komplexní diagnostika žáka (speciálně pedagogická a psychologická).
- Tvorba plánu péče o žáka (strategie komplexní podpory žáka, pedagogicko-psychologické vedení apod.).
- Přímá práce s žákem (individuální a skupinová).
- Včasná intervence.
- Konzultace pro zákonné zástupce, pedagogické pracovníky, školy a školská zařízení.
- Sociálně právní poradenství (sociální dávky, příspěvky apod.).
- Krizová intervence.
- Metodická činnost pro zákonné zástupce, pedagogy (podpora při tvorbě individuálního vzdělávacího plánu).
- Kariérové poradenství pro žáky se zdravotním postižením.
- Zapůjčování odborné literatury.
- Zapůjčování rehabilitačních a kompenzačních pomůcek podle potřeb žáků.

INKLUZE, SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ

SPECIÁLNĚPEDAGOGICKÉ CENTRUM

- **STANDARDNÍ ČINNOSTI VŠECH SPC (pokračování):**
- Ucelená rehabilitace pedagogicko-psychologickými prostředky.
- Pomoc při integraci žáků se zdravotním postižením do mateřských, základních a středních škol, instruktáž a úprava prostředí.
- Všestranná podpora optimálního psychomotorického a sociálního vývoje žáků se zdravotním postižením v duchu tzv. ucelené rehabilitace (využívání prostředků pedagogicko-psychologických, léčebných, sociálních a pracovních), tj. zajištění komplexní péče zaměřené nejen na žáka s postižením, ale na celou jeho rodinu.
- Vedení dokumentace centra a příprava dokumentů pro správní řízení.
- Koordinace činností s poradenskými pracovníky škol, s poradnami a středisky výchovné péče.
- Zpracování návrhů k zařazení do režimu vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.
- Zpracování návrhů individuálních vzdělávacích plánů.
- Tvorba, návrhy a nabídka speciálních pomůcek podle individuálních potřeb žáků.

INKLUZE, SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ

DALŠÍ SUBJEKTY A OSOBY V SYSTÉMU VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE SVP

- Metodik prevence
- Výchovný poradce
- Školní psycholog
- Školní speciální pedagog
- Školní koordinátor inkluze
- Středisko výchovné péče - SVP

INKLUZE, SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ

PROCES NASTAVENÍ PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ

- 1. Učitel/rodič identifikuje speciální vzdělávací potřebu → je předpoklad, že dítě bude potřebovat poskytnutí PO ve vzdělávání
 - **CO VŠECHNO LZE VNÍMAT JAKO SPECIÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ POTŘEBU?**
- 2. Rodič (zákonný zástupce) musí požádat o poskytnutí poradenských služeb školské poradenské zařízení, nikdo jiný to udělat nemůže!
 - **JAKÁ EXISTUJÍ ŠKOLSKÁ PORADENSKÁ ZAŘÍZENÍ?**
- 3. Rodič absolvuje s dítětem vyšetření/konzultaci v ŠPZ.
 - **CO SE DĚJE V RÁMCI VYŠETŘENÍ/KONZULTACE? NA BÝVÁ ZAMĚŘENA?**
- 4. Na základě výsledků vyšetření vyhotoví ŠPZ Zprávu z vyšetření a Doporučení ke vzdělávání.
 - **JAK VYPADÁ ZPRÁVA Z VYŠETŘENÍ A DOPORUČENÍ KE VZDĚLÁVÁNÍ? KOMU JSOU TYTO DOKUMENTY Z VYŠETŘENÍ URČENY?**
- 5. Před vystavením Doporučení musí ŠPZ vždy konzultovat se školou, nejlépe osobně, formou návštěvy, minimálně telefonicky/mailem.
 - **NA ZÁKLADĚ ČEHO VŠEHO VYSTAVUJE ŠPZ DOPORUČENÍ KE VZDĚLÁVÁNÍ? CO VŠE SE ZOHLEDŇUJE?**
- 6. Finální formu Zprávy je vhodné před podpisem konzultovat s rodiči, finální formu Doporučení nejprve s rodiči a následně se školou.
- 7. ŠPZ by mělo i po vystavení Doporučení pravidelně konzultovat jak se školou, tak s rodiči – vystavením Zprávy nebo Doporučení nesmí poradenský proces skončit!

SPECIFIKA PŘI PRÁCI S ŽÁKY SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM

VYMEZENÍ ZRAKOVÉHO POSTIŽENÍ

DEFINICE JEDINCE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM: za osobu se zrakovým postižením je považován takový jedinec, který i po optimální korekci (medikamentózní, chirurgické, brýlové) má problémy při získávání a zpracování informací zrakovou cestou v běžném životě.

Není tedy pravda, že každý, kdo nosí brýle, má zrakové postižení.

- **VIZUS** – centrální zraková ostrost, zapisuje se zlomkem, důležitá pro klasifikaci jedinců se ZP a pro představu o tom, jak daný jedinec přibližně vidí
- **ROZDĚLENÍ JEDINCŮ SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM Z POHLEDU SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY:**
 - **Jedinci se slabozrakostí**
 - **Jedinci se zbytky zraku**
 - **Jedinci s nevidomostí**
 - **Jedinci s poruchami binokulárního vidění**
 - **Strabismus** je stav, kdy při fixaci určitého předmětu na blízko nebo do dálky se osy vidění neprotínají v témže bodě. porucha rovnovážného postavení očí. Osy nejsou rovnoběžné, obrazy v pravém a levém oku nevznikají na stejném místě na sítnici a nedochází tak k jejich spojení, obraz je dvojitý
 - **Amblyopie** je funkční porucha, kterou představuje snížení zrakové ostrosti různého stupně při normálním anatomickém nálezu na oku. Důsledkem je nedostatečný rozvoj binokulárního vidění.

DŮSLEDKY ZRAKOVÉHO POSTIŽENÍ

- **Příběh Marty:** <https://www.youtube.com/watch?v=OBNgMWSpj5s>
- senzorický deficit projevující se v informační bariéře;
- narušení vývoje poznávacích procesů;
- nezbytnost úpravy podmínek výchovně vzdělávacího procesu;
- limitovaná oblast pracovního uplatnění;
- vliv na formování a udržování sociálních vztahů, interpersonální komunikaci a sociální interakci;
- nepřesné vnímání předmětů či jejich detailů, nedokonalá diferenciací barev, písmen, číslic a dalších symbolických zobrazení;
- ztížená prostorová orientace a samostatný pohyb;
- ovlivnění oblasti pracovního výkonu;
- snížená koncentrace, slabší pozornost;
- pomalejší pracovní tempo, rychlejší unavitelnost;
- ovlivnění oblasti grafického výkonu;
- vytváření nepřesných, neúplných nebo zkreslených představ;
- citlivost na dodržování zásad zrakové hygieny;
- větší sugestibilita, možné pocity méněcennosti, možná zvýšená podrážděnost, horší adaptabilita.

PODPORA ŽÁKŮ SE SLABOZRAKOSTÍ

(V BĚŽNÉ ŠKOLE NEJČASTĚJŠÍ VARIANTA ZRAKOVÉHO POSTIŽENÍ)

◦ DODRŽOVÁNÍ ZÁSAD ZRAKOVÉ HYGIENY:

- **Střídání práce do blízka a do dálky.**
- Správná a **adekvátní korekce vady.**
- Používání vhodného **osvětlení**. Zvýšenou potřeba světla možno doplnit pomocí centrálního osvětlení, které však není možné zajistit vždy. Další možností je pak dosvícení lokální pomocí lampiček.
- U osob světloplachých je potřeba intenzitu osvětlení spíše snižovat – nutno promyslet pozici žáka ve třídě a zajištění jeho světelné pohody (zastření okna, „zatmívací“ lampičky).
- Mimo umělého osvětlení je samozřejmě nutností, aby bylo do třídy přiváděno i **světlo přirozené** a na tomto se podílejí okna. Okna by měla být co nejméně členitá, velká, s možností zastření (žaluzie, závěs, roleta).
- **Barevné klima** v místnosti by mělo být takové, aby barva stěn ani příliš mnoho světla nepohlcovala, ani neodrážela, a proto je ideální vymalování pastelovými barvami (hráškově zelená, meruňková, banánová).
- Dodržovat **kontrast jak u figury a jejího pozadí**, tak také např. u sešitu a plochy stolu. Figura by měla být ohraničená černou konturou, vybarvena výraznými barvami a nestínovaná. Ideální je tmavá deska stolu.
- **Rozsazení žáků ve třídě.** Usadit žáka je potřeba vždy s ohledem na jeho zrakové postižení.
 - Kam posadit např. žáka s trubicovitým viděním?
- **Materiálové vybavení místnosti.** Nábytek by neměl být lesklý a především by na něm neměly být prosklené plochy, ideální barva nábytku je tmavší, tak aby byl kontrastní k okolí. Stejně jako má být tmavší nábytek, měla by být tmavá (černá) i tabule, na kterou poté píšeme bílou nebo žlutou křídou.

PODPORA ŽÁKŮ SE SLABOZRAKOSTÍ

(V BĚŽNÉ ŠKOLE NEJČASTĚJŠÍ VARIANTA ZRAKOVÉHO POSTIŽENÍ)

- **PŘÍMO V RÁMCI VÝUKY:**
- Vizuální materiály zvětšené dle potřeby, výrazné, kontrastní, s konturou, v barevném provedení dle preferencí uživatele.
- Jednoznačné rozlišení figury a pozadí.
- Přehledná struktura veškerých materiálů.
- Respekt k pomalejšímu pracovnímu tempu (přímo souvisí se zrakovou vadou – práce stojí dítě více energie) → poskytneme dostatek času na danou činnost (tzn. zpravidla více než potřebují intaktní spolužáci).
 - **Jak jinak řešit pomalejší tempo, než navýšením časové dotace??**
- Používáme **ZÁSADNĚ** výrazné psací, kreslicí a rýsovací potřeby. Ty dítě používá od první třídy (resp. už v MŠ)
 - **Jaké??**
- Od počátku dbáme na to, aby dítě psalo dostatečně velká písmena a **aby po sobě text přečetlo!!!**
- Sklopná deska (ev. sklopný stolek).
- Záložka. **VŽDY!!**

PODPORA ŽÁKŮ SE SLABOZRAKOSTÍ

(V BĚŽNÉ ŠKOLE NEJČASTĚJŠÍ VARIANTA ZRAKOVÉHO POSTIŽENÍ)

- Vhodné usazení dítětem ve třídě s ohledem na vedoucí oko.
 - **Jaké bude pravidlo pro usazování?**
- Nastavení světelných podmínek s ohledem na potřeby dítěte.
 - **Jak řešíme zvýšené nároky na světlo?**
 - **Jak řešíme světloplachost?**
- Má-li dítě speciální pomůcku, dohlížíme na její používání.
 - **O jaké pomůcky se může jednat?**
- Nikdy nepoužíváme otázku „Vidíš to?“.
 - **Proč? Jak jinak zjistíme, zda má dítě s vizuální percepcí problém?**
- Veškerou podporu poskytujeme automaticky a diskrétně.
- **Vyvarujeme se opakovaného kopírování kopií.**
- Než bychom materiály za každou cenu kopírovali a zvětšovali na kopírce, je lepší je přepsat nebo překreslit v počítači.
 - Žádné učebnice pro žáky se slabozrakostí neexistují, úprava stávajících materiálů je na nás...
- Pracujeme-li s bílým papírem na bílém nebo světlém stole, je vhodné jej podložit barevným listem papíru formátu A3.
- Hlavně pro menší děti, které vstupují do neznámého prostředí (např. dítě nastupuje do MŠ nebo do 1. třídy ZŠ), zvýraznit přehlednost prostředí.
 - **Jak například?**

PODPORA ŽÁKŮ SE SLABOZRAKOSTÍ

(V BĚŽNÉ ŠKOLE NEJČASTĚJŠÍ VARIANTA ZRAKOVÉHO POSTIŽENÍ)

- V matematice zpravidla nepožadujeme měření na milimetry, postačí nám cm.
 - I rýsování se realizuje černým fixem. Tolerují se drobné nepřesnosti, jdeme spíše po tom, zda dítě chápe princip.
- V zeměpise ohleduplnost při práci s mapou (podobně i v dějepise).
- V tělesné výchově pozor na ty zrakové vady, u kterých je některý typ pohybu kontraindikací.
 - **U jakých vad? Jaký pohyb?**
 - **S čím ještě může mít dítě v tělesné výchově problém?**
- Je-li to možné, používáme klasickou černou nebo tmavě zelenou tabuli a křídly.
 - Interaktivní tabule nejsou z hlediska zrakového komfortu vhodné, stejně tak bílé keramické.
 - Dítě má vždy možnost přijít si k tabuli na potřebnou vzdálenost.

PODPORA ŽÁKŮ S NEVIDOMOSTÍ

- Jak takový žák čte?
- Jak takový žák píše?
- Jak se orientuje v prostoru?
- Jaké učební materiály používá?
- Jaké pomůcky používá?

SPECIFIKA PŘI PRÁCI SE ŽÁKY SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

VYMEZENÍ SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ

- **SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ** JE SOCIÁLNÍM DŮSLEDKEM SLUCHOVÉ VADY NEBO PORUCHY A SPECIFICKÝM ZPŮSOBEM JEDINCE ZNEVÝHODŇUJE.
 - SP považování za jedno z nejzávažnějších zdravotních postižení.
- **DĚLENÍ SLUCHOVÝCH VAD DLE DOBY VZNIKU:**
- **PRELINGVÁLNÍ SLUCHOVÉ PORUCHY/VADY**
 - Vznikly před ukončením základního vývoje řeči a jazyka.
 - Neumožňují nebo omezují spontánní osvojení mluveného jazyka.
 - Dosud nabyté jazykové schopnosti a řečové dovednosti se v případě náhlé ztráty sluchu v tomto období začnou postupně vytrácet a mohou zcela zaniknout (pokud není zahájena surdo a logo péče).
 - Přirozeným komunikačním prostředkem těchto osob je národní znakový jazyk.
- **POSTLINGVÁLNÍ SLUCHOVÉ PORUCHY/VADY**
 - Vznikly až po ukončení základního vývoje jazyka a řeči.
 - Jedinec má již jazykové a řečové dovednosti dostatečně fixovány a nikdy nedojde k jejich úplnému vymizení.
 - Absence zpětné sluchové kontroly.

VYMEZENÍ SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ

- **SLUCHOVÉ VADY JE MOŽNÉ DĚLIT TAKÉ PODLE TZV. SLUCHOVÉ ZTRÁTY (UVÁDÍ SE V Db):**
- Normální sluch (ztráta do 25 dB u dospělých a 15 dB u dětí)
- Lehká sluchová porucha (ztráta 26-40 dB, popř. 16-40)
- Střední sluchová porucha (ztráta 41-55 dB)
- Středně těžká sluchová porucha (ztráta 56-70 dB)
- Těžká sluchová porucha (ztráta 71-90 dB)
- Úplná ztráta sluchu (ztráta nad 90 decibelů)
- **Pro představu:** Hlasitost zvuků, které se vyskytují v prostředí člověka, je vyjádřena stupnicí od 0 do 140 dB (např. 30 dB šepot, 50-60 dB běžný hovor, 110 dB diskotéka).

DŮSLEDKY SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ

- Sluch je distanční smysl, kterým získáváme verbální jazykové informace z okolí -> způsobuje **závažné komplikace v mezilidské komunikaci** (H. Kellerová).
- Komunikační bariéra mezi jedincem se SP a slyšící populací.
 - Bariéra má vliv nejen na komunikaci jako takovou, ale také na psychiku člověka se SP, jeho vztahy a **socializaci**.
- Problémy při získávání dostatečného sociálního a ekonomického statutu.
- Problémy v partnerských vztazích.
- Člověk se sluchovým postižením **musí** při komunikaci buď ve zvýšené míře nebo zcela **používat zrak**.

DŮSLEDKY SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ

TYPICKY VE ŠKOLE

- Občas nereaguje na pokyny učitele (žák nepracuje, dělá něco jiného)
- Je nesoustředěný – bývá duchem nepřítomen (nedává pozor)
- Jeho reakce jsou horší v hlučném prostředí
- Špatně reaguje na pokyny v tělocvičně
- Dělá chyby při psaní, v diktátu – zaměňuje zvukově podobná slova nebo párové hlásky
- Neustále se doptává, může to vypadat, že ruší, povídá si se spolužáky
- Neslyší nebo špatně rozumí tomu, co čtou žáci ve vzdálenějších lavicích – může se manifestovat jako nepozornost
- Někteří učitelé rozumí lépe než jinému (dáno polohou hlasu, rychlostí řeči, artikulací apod.)
- Nerozumí při poslechu ze zvukového nosiče
- Má potíže s porozuměním řeči při hromadných akcích
- Nerozumí, protože ho ruší hluk z ulice
- Mluví přes nos (při zvětšené nosní mandli)

DŮSLEDKY SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ

TYPICKY VE ŠKOLE

- Více se soustředí na ústa – odezírá
- Straní se ostatních spolužáků
- Na otázky odpovídá neadekvátně
- Náhlé zhoršení prospěchu
- Je častěji unavený.
- Vyrušuje, baví se.
- Nemá domácí úkol nebo vypracuje něco jiného.
- Špatná výslovnost, komolení slov, potíže s měkčením, délkou hlásek při psu

PODPORA ŽÁKA SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

- Zásadní je **zajištění vhodných podmínek pro odezírání**.
 - **Jaké to jsou?**
- Usazení žáka v přední části třídy, ale nikoliv hned v první lavici, lépe na straně než uprostřed.
 - **Proč?**
- Klidné prostředí pro výuku.
- Řídit rozhovory ve třídě, opakovat položené otázky a zadané instrukce, opakovat odpovědi spolužáků
- Nenechat mluvit více osob najednou.
- Žáky ve třídě oslovovat jménem – aby měl žák se SP možnost se orientovat a sledovat dění.
- Při přechodu k nové činnosti naznačit, že přichází změna a sdělit, o jakou činnost se jedná.
- Vždy ve vyšší míře dbát na bezpečnost žáka – mnohá „nebezpečí“ nemusí slyšet!
- Využívat ve zvýšené míře názoru.
- Chyby ihned opravovat.
- Vést žáka k tomu, aby učitele sám upozornil, pokud něco neslyšel, něčemu nerozuměl.
- Tolerovat nedostatky v mluveném projevu.

PODPORA ŽÁKA SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

- Myslet na to, že vešker diktování je pro žáka se SP velmi náročné, preferovat písemně podané informace.
 - **Proč je psaní diktovaného tak náročné?**
- Pomohou přehledy učiva na lavici, přehledná struktura.
- Myslet na to, že zrak je stěžejním kompenzačním smyslem – umožnit žákovi, aby co nejvíce učiva mohl fixovat právě zrakově.
- V českém jazyce – chyby, které plynou z nepřesného slyšení nehodnotíme.
- V naukových předmětech – problematičké je množství nových pojmů, které je nutné si osvojit (potřeb delšího času, názoru).
- Úkoly je možné redukovat při zachování stěžejního obsahu.

SPECIFIKA PŘI PRÁCI S ŽÁKY S NARUŠENOU KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOSTÍ

VYMEZENÍ NARUŠENÉ KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOSTI

- **Narušená komunikační schopnost** X vada řeči
 - Proč je termín NKS vhodnější? Co vše máme rozumíme pod pojmem komunikace?
- Komunikační schopnost člověka je narušená tehdy, jestliže jedna nebo více jazykových rovin působí interferenčně vzhledem ke komunikačnímu záměru.
 - Rovina morfologicko-syntaktická (používání slovních druhů, ohýbání slov, tvorba vět a souvětí).
 - Rovina lexikálně sémantická (slovní zásoba, schopnost převyprávět příběh, chápání instrukcí).
 - Rovina foneticko-fonologická (sluchové rozlišování hlásek a jejich výslovnost).
 - Rovina pragmatická (užívání řeči v praxi, v sociálním kontextu, součástí je i užívání prvků neverbální komunikace)
- **Narušenou komunikační schopnost dělíme zpravidla do 10 základních kategorií:**
 - Vývojová nemluvnost (vývojová dysfázie)
 - Získaná orgánová nemluvnost (afázie)
 - Získaná psychogenní nemluvnost (mutismus)
 - Narušení zvuku řeči (rinolalie, palatolalie)
 - Narušení plynulosti řeči (kuktavost, breptavost)
 - Narušení článkování řeči (dyslalie, dysartrie)
 - Narušení grafické stránky řeči
 - Symptomatické poruchy řeči
 - Poruchy hlasu
 - Kombinované vady a poruchy řeči.

DŮSLEDKY VYBRANÝCH TYPŮ NKS, PODPORA ŽÁKA

◦ VÝVOJOVÁ DYSFÁZIE

- Centrální porucha řeči (většinou vrozená), specificky narušený vývoj řeči, projevující se ztíženou schopností nebo neschopností naučit se verbálně komunikovat, i když podmínky pro rozvoj řeči jsou přiměřené.
- Zasahuje receptivní i expresivní složku řeči v různých jazykových rovinách.
- Jak se projevuje:
 - porucha fonetické i fonologické realizace hlásek,
 - problém se spojováním slov do větných celků,
 - přehazuje, vynechává, opakuje slabiky,
 - řeč je agramatická, často nesrozumitelná,
 - problém s rozlišováním jednotlivých hlásek,
 - neschopnost udržet dějovou linku,
 - nerozeznává klíčová slova k pochopení smyslu,
 - porucha krátkodobé paměti,
 - malá aktivní slovní zásoba,
 - dyslexie, dyspraxie, porucha kresby,
 - narušení jemné motoriky a laterality.

◦ **Svět dětí s vývojovou dysfázií:** <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096060107-klic/218562221700009/>

◦ **Jak podpořit žáka s vývojovou dysfázií?**

DŮSLEDKY VYBRANÝCH TYPŮ NKS, PODPORA ŽÁKA

◦ **MUTISMUS**

- Ztráta schopnosti verbálně komunikovat, oněmění, nepřítomnost nebo ztráta řečových projevů, která není podmíněna organickým poškozením mozku.
- Elektivní (selektivní) mutismus: nejčastěji u dětí předškolního a mladšího školního věku.
- Dítě projevuje nemluvnost vůči některým osobám či situacím.

◦ **Jak podpořit dítě s mutismem?**

◦ **RHINOLALIE – huhňavost**

- Postihuje zvuk řeči i artikulaci.
- Jedince mluví buď příliš málo tzv. „přes nos“ (hyponazalita) nebo příliš moc (hypernazalita)
- Hypernazalita většinou způsobena nějakou překážkou v dutině nosní, typicky při rýmě, zvětšené nosní mandli, nádorech v nose (zhoršené dýchání nosem, špatně vyslovování M, N, Ň).
- Hyponazalita se nejvíce projevuje při vyslovování I a U.

DŮSLEDKY VYBRANÝCH TYPŮ NKS, PODPORA ŽÁKA

◦ **KOKTAVOST - Balbuties**

- Syndrom komplexního narušení koordinace orgánů participujících na mluvení, který se nejčastěji projevuje charakteristickým nedobrovolným přerušováním procesu mluvení.
- Přerušování mluvy buď tonické nebo klonické.
- Může vzniknout na základě psychotraumat, dědičnosti, poškození mozku.
- Narušena je komunikace v celé šíři (respirace, fonace, artikulace, embolofrázie, snaha vyhýbat se problematickým slovům, logofobie, narušené koverbální chování, osobnostní příznaky.
- Balbutika nikdy „neopravujeme“!!
- **Počkej na mě:** <https://www.youtube.com/watch?v=Pv-5NdEsy-I>
- **Dívka po reedukaci:** <https://www.youtube.com/watch?v=HTKoq06Vvj8>

- **Jak podpořit dítě s kochtavostí?**

◦ **BREPTAVOST – Tumultus sermonis**

- Nápadné zrychlení tempa řeči až do nesrozumitelnosti, které si daný jedinec neuvědomuje.
- Často spojeno s poruchami koncentrace pozornosti, chaotickým myšlením, neplynulostí řeči, dysgramatismy.
- Jedince s breptavostí můžeme na zrychlené tempo mluvy upozornit.

- **Jak podpořit dítě s breptavostí?**

DŮSLEDKY VYBRANÝCH TYPŮ NKS, PODPORA ŽÁKA

◦ **DYSLALIE – Patlavost**

- Nejčastěji se vyskytující porucha komunikační schopnosti.
- Porucha artikulace, narušena je výslovnost jedné nebo více hlásek, ostatní hlásky jsou vyslovovány dle příslušných norem daného jazyka.
- Jedince může problematické hlásky vynechávat, zaměňovat nebo nahrazovat, či nepřesně vyslovovat.
- Jaké mohou být příčiny???
- Do určitého věku dítěte je dyslálie fyziologickým jevem.

- **Jak podpořit dítě s dyslálií?**

◦ **DYSARTRIE**

- Porucha motorické realizace řeči, která vzniká při organickém poškození CNS (nejvyšší stupeň se projevuje až neschopností artikulace).
- Příčiny vrozené (typicky spojeno s DMO) nebo získané (na podkladě různých neurologických onemocnění).
- Jedinec není schopen ovládat řečové svalstvo tak, aby mohl (správně) realizovat mluvenou řeč.
- Společně s motorickými problémy v artikulaci se vyskytují také poruchy respirace, rezonance, bývají změněny prozodické faktory řeči.
- **Mluvní projev může s dysartrií:** <https://www.youtube.com/watch?v=UWCcXaUWv3A>

- **Jak podpořit dítě s dysartrií?**

SPECIFIKA PŘI PRÁCI S ŽÁKY S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

VYMEZENÍ MENTÁLNÍHO POSTIŽENÍ

- Jedinec s mentálním postižením, s mentální retardací, s poruchou autistického spektra...
- **MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ** – pojem širší, který orientačně označuje nejenom všechny jedince s IQ pod 70 (pásmo MR), ale již pod 85 (tzv. hraniční pásmo MR).
- **MENTÁLNÍ RETARDACE** – pojem užívaný od roku 1959, užší – opoždění duševního vývoje v prenatalním, perinatálním nebo časně postnatálním období.
 - Vývojová duševní porucha se sníženou inteligencí demonstrující se především snížením kognitivních, řečových, pohybových a sociálních schopností s pre, peri a časně postnatální etiologií.
 - Stav zastaveného nebo neúplného duševního vývoje, který je charakterizován především narušením schopností projevujících se v průběhu vývoje a podílející se na celkové úrovni inteligence.
- **DEMENCE** – „získaná“ MR, snížení již nabytých mentálních schopností jedince, které může nastat v různých obdobích lidského života.
- **SOCIÁLNĚ PODMÍNĚNÁ MR**
- **PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA**

- Některá dříve používaná označení lidí s mentálním postižením považujeme dnes již za nevhodná nebo pejorativní.

DŮSLEDKY MENTÁLNÍHO POSTIŽENÍ

SE ZAMĚŘENÍM NA MENTÁLNÍ RETARDACI

- **Mentální retardace lehká, středně těžká, těžká, hluboká**
 - Jak je to se vzděláváním žáků s MR v běžných školách?
- **Specifika v oblasti smyslové percepce** (je možné je pozitivně ovlivňovat cílenou intervencí, např. ve formě smyslové výchovy):
 - Zpomalenost a snížený rozsah zrakového vnímání (jedinec s MP nevidí globálně, nechápe perspektivu, nerozlišuje polostíny apod.).
 - Nediferencovanost počitků a vjemů – tvarů, předmětů, barev (narušení diskriminace figury a pozadí – nutný výrazný kontrast!).
 - Inaktivita vnímání (nejsou postiženy detaily, pokud je obrázek otočen, jedinec nevyvíjí aktivitu k tomu, aby jej vrátil do původní polohy, nepozná jej).
 - Nedostatečné prostorové vnímání.
 - Snížená citlivost hmatových vjemů.
 - Nedostatečný proces analýzy v proprioceptivním analyzátoru v mozku (následná špatná koordinace pohybů).
 - Nedostatky ve fonematické diferenciaci.
 - Nedokonalé vnímání času a prostoru.
- **Specifika myšlení:**
 - Zatíženo nadměrnou konkrétností, neschopnost vyšší abstrakce a generalizace, nepřesnosti v analýze a syntéze.
 - Je nedůsledné, nekritické.
 - Nepřesnosti v řadě pojem – soud – úsudek.
 - Orální řeč často vykazuje nedostatky (menší slovní zásoba, agramatismy, užívání pouze jednoduchých vět)

DŮSLEDKY MENTÁLNÍHO POSTIŽENÍ SE ZAMĚŘENÍM NA MENTÁLNÍ RETARDACI

◦ **Specifika paměti:**

- Nové informace jsou osvojovány pomalu a až po mnohočetném opakování.
- Naučené je rychle zapomínáno, paměťové stopy jsou vybavovány nepřesně, zapamatované není efektivně a ve správný čas využíváno v praxi.
- Rychlejší vyhasínání paměťových spojů – značnou pozornost je třeba věnovat opakování!
- Převládá paměť mechanická, značné problémy s pamětí logickou.

◦ **Specifika pozornosti:**

- Záměrná pozornost vykazuje nízký rozsah sledovaného pole, je nestálá.
- Snadná unavitelnost jedince.
- S nárůstem kvantity výkonu narůstá i počet chyb.
- Schopnost udržet pozornost se výrazně liší spolu s typem postižení, denní dobou a aktuálním nastavením jedince.

DŮSLEDKY MENTÁLNÍHO POSTIŽENÍ

SE ZAMĚŘENÍM NA MENTÁLNÍ RETARDACI

- **Specifika emocí, volných vlastností a aspirace:**
 - Nediferencovanost citů, rozsah prožitků menší.
 - City bývají neadekvátní svou dynamikou.
 - Egocentrické emoce.
 - Snadné podléhání afektu.
 - Časté výkyvy nálad bez jednoznačné, zjevné příčiny.
 - Ve volných projevech je patrná zvýšená sugestibilita.
 - Dysbulie, abulie.
 - Specifika v oblasti aspirace – výkyv na jednu či druhou stranu.

DŮSLEDKY MENTÁLNÍHO POSTIŽENÍ

SE ZAMĚŘENÍM NA PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA

- PAS patří k nejzávažnějším poruchám dětského mentálního vývoje, jedná se o vrozené postižení mozkových funkcí na neurovývojovém podkladě, jeho důsledky se projevují ve třech základních oblastech (někdy tzv. „autistická triáda“):
 - Komunikace
 - Sociální interakce
 - Imaginace, hra, kreativita
- **Pro diagnózu PAS je typické:**
 - Kvalitativní narušení sociální interakce
 - Kvalitativní narušení komunikace
 - Omezené, opakující se stereotypní způsoby chování, zájmy a aktivity
- Co je autismus: <https://www.youtube.com/watch?v=HG6uNFDfMc0>
- Dětský autismus - ??? Děti úplňku – Marek a Markéta: <https://www.youtube.com/watch?v=dWO4FECm3fo>
- Atypický autismus - ???
- Aspergerův syndrom - ??? Petr s Aspergerovým syndromem: <https://www.youtube.com/watch?v=2ovMUFVhpqE>

PODPORA ŽÁKA S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

◦ ZÁSADY KOMUNIKACE:

- Respekt k osobnosti jedince s MP.
- K dětem s MP přistupujeme v komunikaci trpělivě a empaticky (respektujeme pomalejší mluvní tempo, volíme spíše kratší rozhovory).
- Dáváme zřetelně najevo zájem o kontakt s dítětem, během komunikace mu poskytujeme okamžitou zpětnou vazbu.
- Zohledňujeme deficity v oblasti fonemické diferenciaci, artikulace, i v oblasti porozumění řeči.
- Své myšlenky a instrukce vyjadřujeme jasně a srozumitelně.
- Vyhýbáme se užívání abstraktních pojmů, cizích slov a zkratk.
- Ve větší míře využíváme mimiku a řeč těla (→ dokreslení řečeného).
- Ke komunikaci využíváme prostředků AAK.
- Frekventovaně si ověřujeme, zda nám dítě s MP rozumělo.
- Neklademe sugestibilní otázky.
- Při komunikaci používáme standardní slovník.
- Dítěti s MP vždy poskytneme dostatečný čas na odpověď.

PODPORA ŽÁKA S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM SE ZAMĚŘENÍM NA MENTÁLNÍ RETARDACI

◦ SE ZAMĚŘENÍM NA ŠKOLU:

- Ve zvýšené míře pracujeme s názorem.
- Maximálně strukturovaná hodina s jednotlivými, krátkými úkoly. Možnost využití vizualizace. **Co je to?**
- Upravený obsah učiva a v návaznosti na něj i snížené výstupy – tzv. minimální výstupy. **Co je to?**
- Pozitivní motivace.
- Rituály.
- Čitelná komunikace.
- Častější skupinová práce.
- Nedopustit přetížení dítěte a z něho někdy plynoucí nežádoucí projevy chování.
- Důsledná práce s třídním kolektivem.
- Edukaci orientovat na smysluplnost a využitelnost vzdělávacího obsahu v situacích běžného života.
- Nutné je opakovaně poskytovat příklady - návody obecných učebních postupů (učební postupy si žáci s MP neosvojují spontánně, navíc nově osvojené rychle zapomínají). Tzn. najít vhodnou strategii, jak si opakovat učivo pro zapamatování, jak si přeformulovat látku do vlastních slov..., tu zautomatizovat a ještě průběžně opakovat.
- Upravit hodnocení.

PODPORA ŽÁKA S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM SE ZAMĚŘENÍM NA PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA

- **Strukturalizace**
- **Vizualizace**
- **Motivace**

SPECIFIKA PŘI PRÁCI SE ŽÁKY S TĚLESNÝM POSTIŽENÍM

VYMEZENÍ TĚLESNÉHO POSTIŽENÍ

- Tělesné postižení X omezení hybnosti
- Klientelou somatopedie jsou kromě lidí **s omezením hybnosti** také lidé **s nemocí** a lidé **se zdravotním oslabením**
 - Jaké mohou být příčiny tělesného postižení?
 - Jaká nemoc nebo zdravotní oslabení může ovlivňovat vzdělávání?
- Postižení vrozené /získané
- (dětská) mozková obrna jako jedna z typických příčin omezení hybnosti.
- **Můj život s asistencí:** <https://www.youtube.com/watch?v=UWCcXaUWv3A>
- **Čtyři kolečka navíc:** <https://www.youtube.com/watch?v=EoiV3juo0SY>

DŮSLEDKY OMEZENÍ HYBNOSTI, POPŘ. NEMOCI, ZDRAVOTNÍHO OSLABENÍ

- V různé míře omezená lokomoce, snížená samostatnost, potřeba asistence v individuálně odlišné míře;
- snížená výkonnost, častější absence;
- omezené zkušenosti v sociální oblasti;
- nutnost využívání speciálních pomůcek (pro lokomoci, pro sebeobsluhu, pro výuku i volný čas)
- na základě oslabení nervové soustavy se může projevit zvýšená dráždivost a emoční labilita;
- v neznámém prostředí možný zvýšená strach a úzkost,
- nutnost využívání systémů AAK (systém MAKATON, komunikační tabulky, piktogramy, systém Bliss;
- tělesné postižení či znevýhodnění lze chápat jako náročnou životní situaci spojenou s typickými stresovými reakcemi (agrese, únik).

DŮSLEDKY OMEZENÍ HYBNOSTI, POPŘ. NEMOCI, ZDRAVOTNÍHO OSLABENÍ

- Porušen může být aktivní řečový projev, artikulace a intonace řeči.
- U dyskinetické formy DMO bývají časté mimovolní pohyby, které jsou sociálně rušivé.
- Rozumové schopnosti mohou být snižené v souvislosti s nedostatkem podnětů, nízkou úrovní stimulace nebo omezenou schopností.
- Žáci mohou mít oslabenou koncentraci a zvýšenou unavitelnost – ukládání informací může být útržkovité, výbavnost učiva je útržkovitá.
- Pracovní tempo bývá pomalé a nevyrovnané.
- Socializační proces probíhá pomaleji.
- U žáků s ADHD se projevuje impulzivita, popř. snížená adaptace na školní prostředí.
- Žáci s TP mívají problémy s nácvikem čtení a psaní.
- V souvislosti s opožděným motorickým vývojem bývá problémová i oblast prostorových a matematických představ.

PODPORA ŽÁKA S OMEZENÍM HYBNOSTI, NEMOCÍ, ZDRAVOTNÍM OSLABENÍM

- Odstranění architektonických bariér (dle typu a stupně omezení hybnosti).
- Technické vybavení pro pohyb žáka po škole.
- Možnost využívat moderní informační a komunikační technologie.
- Vhodné pomůcky – psací a kreslicí potřeby, protiskluzové desky, násadky na psací potřeby, kompenzační pomůcky, rehabilitační a ortopedické pomůcky.
- Respekt k vysoké unavitelnosti a pomalejšímu, nevyrovnanému pracovnímu tempu.
- Respekt k možnému ovlivnění v podstatě všech poznávacích procesů.
- Respekt k případnému narušení komunikační schopnosti.
- Socializace žáka může probíhat pomaleji, začlenění do kolektivu je pro něho náročné.
- Tolerance k nedostatkům v grafickém výkonu, pokud jej žák vůbec realizuje.

SPECIFIKA PŘI PRÁCI S ŽÁKY SE SPECIFICKÝMI PORUCHAMI UČENÍ A CHOVÁNÍ

VYMEZENÍ SPECIFICKÝCH PORUCH UČENÍ A CHOVÁNÍ

- Jedná se o poruchy způsobující výukové problémy, přičemž tyto problémy nejsou důsledkem smyslových poruch, poruch hybnosti, deficitu rozumových schopností, emočních poruch nebo nepodnětného prostředí.
- Platí tedy, že **aby bylo možné** u dítěte **konstatovat SPUCH, musí platit že:**
 - Dítě má přiměřené rozumové schopnosti.
 - Dítěti se dostává běžného výukového vedení.
 - Dítě žije v dostatečně podnětném prostředí.
- Jsou záležitostí vrozenou, do značné míry dědičnou, jsou celoživotní záležitostí. Častěji u chlapců.
- **Druhy specifických poruch učení:**
 - DYSLEXIE
 - DYSGRAFIE
 - DYSORTOGRAFIE
 - DYSKALKULIE
 - DYSPRAXIE
 - DYSMÚZIE
 - DYSPINXIE
- **Druhy specifických poruch chování:**
 - ADHD – Porucha pozornosti s hyperaktivitou
 - ADD – Porucha pozornosti

DŮSLEDKY SPU - OBECNĚ

- Deficity ve zrakovém vnímání (*záměna písmen tvarově podobných, obtíže s obrácenými tvary apod.*)
- Deficity ve sluchovém vnímání (*záměna písmen zvukově podobných*)
- Deficity v intermodálních vztazích (*spolupráce mezi sluchovým a zrakovým vnímáním*)
- Poruchy pravolevé a prostorové orientace
- Obtíže v jemné a hrubé motorice
- Deficity v serialitě (posloupnosti)
- Deficity v paměti, pozornosti apod.

DŮSLEDKY SPECIFICKÝCH PORUCH UČENÍ - KONKRÉTNĚ

- **DYSLEXIE** (specifická vývojová porucha čtení):
 - Rychlost – dítě luští písmena, hláskuje, neúměrně dlouho slabikuje, může naopak číst i zbrkle, domýšlet slova. Může číst i normální rychlostí, ale není schopno chápat a následně reprodukovat obsah čteného.
 - Chybovost – dítě zaměňuje tvarově blízká písmena, zvukově blízká písmena, zaměňuje pořadí písmen ve slově, vynechává písmena nebo i slabiky. Domýšlí slova dle jejich začátku nebo kontextu.
 - Technika čtení – tzv. tiché čtení, dlouho si musí slova hláskovat, opakuje začátky slov, čte neplynuje, často se zastavuje.
 - Porozumění – tolik se soustředí na samotné čtení, že již není schopné rozumět obsahu.
- **DYSORTOGRAFIE** (specifická vývojová porucha pravopisu):
 - Vyskytují tzv. specifické dysortografické chyby – rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek, rozlišování dy / di (ty / ti...), rozlišování sykavek, vynechávání, přidávání či přesmykování písmen a slabik ve slovech, nerozpoznání hranic slov v písmu.

DŮSLEDKY SPECIFICKÝCH PORUCH UČENÍ - KONKRÉTNĚ

- **DYSGRAFIE** (specifická vývojová porucha psaní)
 - Dítě si obtížně pamatuje tvary písmen, je pro něj těžké si je vybavit a následně napodobit.
 - Písmo je příliš velké nebo naopak malé, často obtížně čitelné pro něho i pro okolí.
 - Časté škrtnání v písemném projevu, písmo je neupravené.
 - Tempo psaní je pomalé.
 - Psaní vyžaduje obrovské množství energie a snaha následně neodpovídá výsledku.
- **DYKALKULIE** (specifická vývojová porucha matematických schopností)
 - Obtíže při osvojování matematických pojmů.
 - Obtíže při chápání a provádění matematických operací.
 - V matematice často pracuje „po paměti“, což s sebou může nést pro ostatní těžko pochopitelné chyby.
 - Neúměrně dlouhá potřeba opory v názoru (prsty apod.).
 - Narušení matematické logiky, nepochopení matematických postupů.

DŮSLEDKY SPECIFICKÝCH PORUCH UČENÍ - KONKRÉTNĚ

15.3
Děla se koupala mojí drahá,
v Alenci jsem se dívala, va přerou
plásknu to bylo ale přehle, vaf děla.
Děla přeláskavou přerou děla
všude děla byla děla děla.
Na děla děla děla děla děla
děla

Děla má děla děla děla
děla děla.
Děla děla děla děla děla.
Děla děla děla děla děla.
Děla děla děla děla děla.

DŮSLEDKY SPECIFICKÝCH PORUCH UČENÍ A CHOVÁNÍ - KONKRÉTNĚ

- **DYSPRAXIE** (specifická vývojová porucha motoriky)
 - Celková neobratnost jemné, někdy i hrubé motoriky.
 - I u jinak velmi úspěšných žáků ji můžeme pozorovat např. v tělesné výchově, ve výtvarné výchově, v pracovním vyučování.
 - Neobratnost a nezručnost neodpovídá celkovému vývoji.
- **ADHD** (porucha pozornosti s hyperaktivitou)
 - Musí být současně přítomny 3 typické příznaky – hyperaktivita, impulzivita, porucha pozornosti.
- **ADD** (porucha pozornosti)
- **Video pro zájemce** – rozhovor s doc. Zelinkovou: <https://www.youtube.com/watch?v=JReqinUmDR0>

PODPORA ŽÁKŮ SE SPU – OBECNĚ

- Prodloužit procvičování;
- možnost redukovat učivo;
- nácvik práce s učebnicí;
- respektovat individuální tempo (pomalé, překotné), např. dát více času nebo kratší a jednodušší úkol, zadávat úkoly postupně;
- omezit časově limitované úkoly (pětiminutovky), úkoly limitovat obsahem;
- používat individuální zadání úkolů (domácí úkol, samostatná práce v hodině);
- kontrolovat pochopení zadaného úkolu, instrukce;
- uplatňovat multisenzoriální přístup (využití všech smyslů);
- vést k základní estetice psaného projevu, případně používat tiskací písmo, nenutit přepisovat;
- nenutit k hlasitému čtení před třídou;
- respektovat psychomotorický neklid a impulzivitu, umožnit pohybové uvolnění;
- brát ohled na aktuální stav pozornosti, vhodně zařadit přestávku, změnu aktivity;
- dohlédnout na to, zda žák provedl správně zápis do sešitu a zaznamenal si domácí úkol;
- hodnotit pouze obsahovou stránku písemné odpovědi v nejazykových předmětech;
- umožnit žákovi využívat při výuce počítačovou techniku, diktafon, přehledy učiva;
- častěji poskytovat pozitivní zpětnou vazbu, motivovat pochvalou, kladně hodnotit splnění úkolu.

PODPORA ŽÁKŮ SE SPU – SE ZAMĚŘENÍM NA JEDNOTLIVÉ TYPY SPU

◦ DYSLEXIE

- Pravidelné čtení po krátkých úsecích (10 – 15 minut)
- Využití čtecího okénka
- Chyby neopravovat po každém slově, zaměřovat se na obsah čteného.
- Čtení jako zábava, ocenění snahy.
- Specifické metody nácviku čtení – dublované čtení, stínové čtení.
- Nekomparujeme čtecí výkon s výkony dětí intaktních.
- Nevyvoláváme dítě k dlouhodobému hlasitému čtení.

◦ DYSGRAFIE

- Nechávat volný řádek.
- Při zjištění chyby dítě škrtá celé slovo a nikoliv jen chybně napsané písmeno.
- Používat psací potřebu, která umožní plynulost psaní. Nástavce na tužky a pera.
- Smysluplný opis.
- Nácvik diktátu (zpočátku dítě nenechat, aby zároveň poslouchalo a psalo). S diktáty ale při SPU opatrně!
- Trénink hledání chyb.
- Nenuťme k dlouhému dopisování toho, co dítě nestihlo, kvalita písma se nezlepší, spíš naopak.

◦ DYSORTOGRAFIE

- Nehodnotit tzv. specifické chyby. **Co je to?**

PODPORA ŽÁKŮ SE SPECIFICKÝMI PORUCHAMI CHOVÁNÍ

- Úkoly zadávat postupně (využít jasnou a stručnou instrukci) a důsledně sledovat jejich plnění.
- Zajistit pravidelnost a režim dne + přehlednou strukturu prostředí.
- Střídat činnosti častěji, než u ostatních dětí + zařazovat více relaxačních chvil.
- Častěji motivovat povzbuzení, pochvalou (neúspěch vede k rychlé demotivaci).
- Umožnit dítěti dostatek pohybu.
- Snažíme se zabránit vzniku pocitů neúspěchu.
- Aplikujeme stejný přístup k dítěti v domácím i ve školním/mimoškolním prostředí.
- V ideálním případě vytváříme klidné, harmonické prostředí.

SPECIFIKA PŘI PRÁCI S ŽÁKY S NADÁNÍM

VYMEZENÍ NADÁNÍ

- Za nadaného je považován takový jedinec, který při adekvátní stimulaci vykazuje ve srovnání s vrstevníky vysokou úroveň v jedné či více oblastech rozumových schopností, intelektových činností nebo v pohybových, manuálních, uměleckých či sociálních dovednostech.
- Nadání **je výsledkem interakce třech základních vlastností:**
 - Nadprůměrné všeobecné a/nebo specifické schopnosti
 - Vysoká úroveň motivace
 - Vysoká úroveň kreativity
- **Jak poznat nadání:** <https://www.youtube.com/watch?v=sFKOVBRSezw>

TYPICKÉ PROJEVY ŽÁKA S NADÁNÍM

◦ BOHATÁ SLOVNÍ ZÁSoba

- Pozorujeme již od raného věku.
- Sestavují složité větné konstrukce, rychle si osvojují gramatiku, začínají dříve používat osobní zájmena.
- Dříve se u nich vytváří tzv. vědomí trvalosti objektu.

◦ JE NÁRUŽIVÝ ČTENÁŘ

- Spontánně projevuje velký zájem o písmena, čísla, často ještě nemluví a už ovládají celou abecedu.

◦ MÁ TOUHU VĚDĚT, JAK VĚCI FUNGUJÍ

- Mívají jiné zájmy než vrstevníci (rozumové zájmy, encyklopedie, vesmír...), neodpovídající vývojovým normám, pro okolí často nepochopitelné.

TYPICKÉ PROJEVY ŽÁKA S NADÁNÍM

◦ **JE SCHOPEN SPOJOVAT ZDÁNlivĚ NESOUVISEJÍCÍ VĚCI SMYSLUPLNÉHO CELKU**

- Děti, které vykazují vysokou míru zrakové představivosti, často konstruuji zajímavé stavby, připravují experimenty.
- Slovně nadané děti komponují zajímavá slovní spojení a věty, píší příběhy, vytvářejí si vlastní časopisy, mívají velký smysl pro humor.

◦ **RÁD JE S DOSPĚLÝMI NEBO SE STARŠÍMI DĚTMI**

- Někdy svým přístupem odrazují ostatní děti (organizují je, vymýšlejí komplikované hry) – toto někdy hodnotíme jako přílišnou dominanci a manipulativnost dítěte.
- Některým dětem se díky tomu nedaří najít vrstevnického kamaráda.

◦ **JE DYCHTIVÝ PO ZÍSKÁVÁNÍ NOVÝCH INFORMACÍ**

- Nespokojí se s jednoduchými odpověďmi, nesnáší odpověď „na to jsi moc malý“ apod.

◦ **MÍVÁ DOBORU SCHOPNOST KONCENTRACE POZORNOSTI**

- Platí většinou pro oblast jejich zájmů.
- Často jsou schopny simultánně udržet pozornost i k několika různým podnětům.

PODPORA ŽÁKŮ S NADÁNÍM

- Předčasný nástup dítěte ke školní docházce,
 - vzdělávání skupiny mimořádně nadaných žáků v jednom či více vyučovacích předmětech,
 - účast žáka na výuce jednoho nebo více předmětů ve vyšších ročnících školy nebo v jiné škole,
 - občasné vytváření skupin pro vybrané předměty s otevřenou možností volby žáka,
 - obohacování vzdělávacího obsahu,
 - zadávání specifických úkolů či projektů,
 - příprava a účast na soutěžích,
 - nabídka volitelných vyučovacích předmětů.
-
- Zajímavá videa k problematice nadání:
 - **Sociální a emocionální potřeby/problémy nadaných dětí:** <https://www.youtube.com/watch?v=mhKAyIuDurI>
 - **Podvůtky nadaných žáků:** <https://www.youtube.com/watch?v=nQLzB0gqX-I>
 - **Dvojitá výjimečnost – nadané děti s handicapem:** <https://www.youtube.com/watch?v=hjsgUKoNa9c>
 - Web věnovaný dětem s nadáním: <https://www.nadanedeti.cz/>

SPECIFIKA PŘI PRÁCI S ŽÁKY S PORUCHAMI CHOVÁNÍ

VYMEZENÍ PORUCH CHOVÁNÍ

◦ PORUCHA CHOVÁNÍ:

- každá negativní odchylka od normy, která má obraz trvalého a vědomého jednání označeného jako nežádoucí jevy v chování, které mohou vyústit až do stádia delikvence a kriminality;
- je charakteristická takovými projevy jedince, které se vymykají přiměřenému chování dané věkové a sociokulturní skupiny;
- Problémy spojené s přizpůsobivostí v běžném prostředí, respektováním autorit a obecně platných pravidel společenského soužití;
- Jejich škála je velmi široká: zlozvyky, lhaní, krádeže, záškoláctví, agresivita a šikanování, patologické závislosti, sexuální deviace, sebevražedné (suicidální) jednání.
- Je rozdíl mezi poruchou chování a specifickou poruchou chování!!

<p>Podle vlivu na socializaci jedince</p>	<p>Socializované poruchy (jedinec má přiměřené sociální vazby v rodině i mimo ni) Nesocializované poruchy (hlubší vztahy jedince zejména k vrstevníkům jsou narušené nebo chybí)</p>
<p>Podle příčin</p>	<p>Psychologicky podmíněné poruchy (poruchy chování na základě patologických stavů psychiky, psychických poruch nebo onemocnění) Sociálně podmíněné poruchy (odchylky v chování způsobené vlivem sociálního, nejčastěji rodinného prostředí)</p>
<p>Podle agresivity</p>	<p>Agresivní poruchy Neagresivní poruchy</p>
<p>Podle stupně společenské závažnosti</p>	<p>Disociální chování (nepřiměřené, nespolečenské chování, které je možné zvládnout běžnými pedagogickými postupy (zlozvyky, vzdorovitost, negativismus) Asociální chování (porušování společenských norem, které intenzitou nemusí překračovat právní předpisy – např. záškoláctví, útěky, závislostní chování) Antisociální chování (protispolečenské jednání, zaměřené proti společnosti a druhým lidem, porušování platných zákonů, kriminalita – krádeže, vandalství, loupeže, sexuální delikty apod.)</p>
<p>Podle věku</p>	<p>Děti (6 – 15 let), mladiství (15 – 18 let), dospělí (nad 18)</p>

NEJČASTĚJŠÍ PROJEVY PORUCH CHOVÁNÍ

◦ NADMĚRNÉ UPOUTÁVÁNÍ POZORNOSTI

- Je považováno za poruchu, pokud přetrvává do školního věku.
- Dítě se snaží prosadit v kolektivu, používá k tomu „šáskování“.
- Časté u dětí s pocití méněcennosti, u dětí emočně deprivovaných.
- Častější u chlapců (hůře se přizpůsobují nároků společnosti).
- Řešením je zpravidla posilování sebejistoty a vědomí vlastní hodnoty.

◦ NEGATIVISMUS

- Je problémem tehdy, pokud přetrvává i ve školním období.
- Dítě má problém s akceptací norem a požadavků, může odmítat názor autority, odmlouvá.
- Může se vyskytovat společně např. s AHDH.

◦ LŽI

- Nástroj, který dítě používá pro únik ze situace, která mu není příjemná a kterou neumí řešit.
- Lež je třeba hodnotit ve vztahu k vývojové úrovni dítěte.
- Je třeba najít příčinu: může se jednat o obranný mechanismus (např. dítě zapírá své školní výsledky).
- Pravou lež dítě použije s úmyslem oklamat okolí a dosáhnout nějakého cíle.
- Závažná lež může být realizována s cílem ublížit jiné osobě a dosáhnout osobního prospěchu bez ohledu na ostatní.
- Je nutné posuzovat i účel, který dítě ke lhaní vedl.

NEJČASTĚJŠÍ PROJEVY PORUCH CHOVÁNÍ

◦ KRÁDEŽE

- O krádeži hovoříme tehdy, jestliže je dítě na takové vývojové úrovni, že dokáže rozeznávat vztah k vlastním a cizím věcem a dokáže se řídit sociálními normami.
- Charakteristická je záměrnost.
- Záměrné a promyšlené krádeže považujeme za závažnou poruchu socializace.
- **Hlavní příčiny krádeží:**
- Krádež pro druhé, za účelem získání sociálního statutu. Krádež pro partu.
- Krádež pro sebe, za uspokojení nižších potřeb plynoucích z nedostatku v citových vztazích v rodinném prostředí.
- Krádež za účelem naplnění silné citové tužby po něčem, co je dítěti odpíráno jako nevhodné nebo zbytečné.
- Krádež jako zážitek.
- Krádež za účelem pomsty, kdy motivací není zisk.

◦ AGRESIVITA

- Agresivita - víceméně trvalá vlastnost („tendence k útočnému či nepřátelskému jednání vůči druhé bytosti, kolektivu či instituci, popř. k sobě samému).
- Agrese přímá a nepřímá.

NEJČASTĚJŠÍ PROJEVY PORUCH CHOVÁNÍ

◦ ŠIKANOVÁNÍ

- = úmyslné jednání, které je namířené proti jinému subjektu, zvláštní druh agrese.
- Možné příčiny šikanování: vrozený sklon člověka k násilí, snaha ukázat druhým svou tvrdost, pokles hodnot přátelství a lásky, nedostatek jiných aktivit.
- Možné patologické chování: fyzická agrese a používání zbraní, slovní agrese a zastrašování, krádeže, ničení a manipulace s věcmi, násilní a manipulativní příkazy.
- Šikana očima oběti: <https://www.youtube.com/watch?v=xaBjACZTNLQ>
- Šikana očima agresora: <https://www.youtube.com/watch?v=2nAWSRGFviU>

◦ ZÁŠKOLÁCTVÍ

- U každého dítěte je odmítání školy **udržováno 1 – 4 významnými okolnostmi:**
- Vyhýbání se konkrétní obávané situaci nebo úzkost vztahující se ke školnímu prostředí.
- Únik z nepříjemné společenské situace, kdy se problémy týkají neuspokojivých vztahů s ostatními lidmi.
- Chování vyvolávající pozornost okolí či jednání ovlivněné separační úzkostí, s cílem je zůstat doma s blízkou osobou.
- Příjemné zážitky spojené s pobytem mimo školu.

- Záškoláctví mívá únikový nebo obranný charakter.

NEJČASTĚJŠÍ PROJEVY PORUCH CHOVÁNÍ

◦ ÚTĚKY Z DOMOVA A TOULKY

- Útěky impulzivní – nepromyšlené, jednorázové, okamžitá reakce na určitý podnět.
- Útěky plánované – dlouhodobější problémy, nedostatek citového zázemí, nepochopení okolím.
- Toulky – často spojené s alkoholovou či drogovou závislostí.

◦ VANDALISMUS

- Ničení bez příčiny, ničení z nudy, z nedostatku podnětné činnosti.

◦ ALKOHOL DROHOVÁ ZÁVISLOST

PRÁCE S ŽÁKY S PORUCHAMI CHOVÁNÍ

- Nastavení pravidel ve třídě
- Pravidelný režim, rituály
- Klidné, ale důsledné vedení
- Stejné nároky všech osob, které participují na výchově dítěte (rodiče, prarodiče, školy, pedagogové ve volném čase)
- Při učení doma i ve škole platí – čím méně rušivých podnětů, tím lépe
- Zvážit uspořádání třídy, usazení/přesazení dětí
- Při emočních problémech učít dítě, aby se zastavilo, rozmyslelo se a teprve poté reagovalo
- Vytrvalost posilujeme zadáváním kratších úkolů, důsledně dbáme na jejich dodržování
- Při obtížích ve vztazích zkusíme pro dítě najít vhodnou zájmovou skupinu
- Preferujeme výukové metody, které pomohu zpevnit žádoucí prvky chování
- Rozvíjíme sociální a komunikační dovednosti
- Vnímáme volnočasové aktivity jako prevenci

**FORMATIVNÍ HODNOCENÍ, PRÁCE S KOLEKTIVEM
VE SPOLEČNÉM VZDĚLÁVÁNÍ**

FORMATIVNÍ HODNOCENÍ – CO JE TO?

- Formativní hodnocení je takové, které probíhá během učení a přináší žákům užitečnou informaci v průběhu vzdělávacího procesu.
- Je nástrojem pedagogické komunikace mezi žákem a učitelem.
- Učitelé podává informaci o tom, jak žák rozumí látce, popř. jakou podporu potřebuje, aby látku zvládl.
- Nehodnotí výsledek, ale samotný proces učení (oproti sumativnímu, které hodnotí pouze výsledek).
 - Je tedy nutně průběžné.
- Do hodnocení musí být zapojeni i žáci samotní.
- Jedná se v podstatě o poskytování zpětné vazby.
- Vede ke stanovování cílů.
- Primárním účelem je zlepšit výkon žáka.
- Má vést k převzetí odpovědnosti žáka, posiluje jeho sebehodnotící schopnosti.

- Pro zájemce:
- **Formativní versus sumativní hodnocení:** <https://www.youtube.com/watch?v=7JGg8gfyK08>
- **Formativní hodnocení ve škole:** <https://www.youtube.com/watch?v=hfm8H24tqSo>